

ІСТОРИЧНІ ГЕРБАРНІ КОЛЕКЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ

Н. Шиян

*Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, Київ 01601, Україна
e-mail: herbarium_kw@ukr.net*

У публікації розглянуто поняття «історична гербарна колекція», запропоновано його визначення, окреслено основні риси таких ботанічних зібрань і напрями їх дослідження. На основі власних даних і літературних джерел зроблено огляд історичних гербаріїв України та проаналізовано результати їх вивчення. Зроблено висновок про своєчасність і актуальність таксономічного опрацювання та каталогізації досліджуваних колекцій для розвитку гербарної справи в Україні.

Ключові слова: гербарій, історичні колекції, Україна.

Гербарний фонд України є документальною основою вивчення її фіто- і мікобіоти. За останніми оцінками він налічує майже 4 360 000 одиниць зберігання, розміщених у 59 колекціях [1]. Поряд із матеріалами, отриманими під час сучасних досліджень рослинного покриву нашої країни, в українському гербарному фонді міститься значна кількість зразків, що демонструють біорізноманіття цієї частини Європи та інших куточків світу, починаючи з XVIII ст. Сукупність сухих, плоскоспресованих або в інший спосіб оформлених зразків рослин і грибів, які протягом обмеженого відрізка часу в минулому були спеціально зібрані, накопичені шляхом обміну або спеціально придбані фахівцем-ботаніком, природознавцем чи установою, мають одноманітне оформлення матеріалів і організовані за однією із систем рослинного царства, називається *історичною гербарною колекцією*.

Якщо історична гербарна колекція була приватним зібранням або формувалась одним фахівцем у межах певної установи (університету, гімназії, музею, тощо), у фаховій літературі з гербарної справи щодо неї використовують поняття «іменний гербарій» або «меморіальна колекція» [1–3, 7, 12, 14]. При цьому в назві такого зібрання наголошується на прізвищі(-ах) (часом лише імені) дослідника(-ів), який(-і) його створив(-ли), наприклад: „The Linnaean Herbarium” (LINN, Велика Британія), “The Candolle Herbarium” (G-DC, Швейцарія), “Zielnik Józefa Jundziłła” (KRAM, Польща), “Zielnik Brata Cypriana z Szerwonego Klasztoru” (BRA, Словаччина) “Гербарий Г.Ф. Гофмана” (MW, Російська Федерація) та ін. До цієї когорти колекцій в Україні належить більшість раритетних зібрань, серед них: гербарії В. Бессера (KW), І. Ванькова (YALT), Л. Вагнера (UU), Є. Вульфа (SIMF, YALT), Е. Жілібера (KW), Е. Ліндемана (MSUD), А. Маргіттая (UU), Й. Пачоського (MSUD, KHEM), А. Ремана (LW), П. Роговича (KW), Д. Сирейщикова (YALT), Ю. Прокудіна (CWU), М. Турчанінова (KW), В. Черняєва (KW), І. Шмальгаузена (KW, KW-BM), Ф. Шура (LW) та ін. Ці колекції зразків слугували їх власникам документальною основою для написання наукових праць. Саме власний гербарій А. Роговича став підґрунтям для «Обозрения сосудистых и полусосудистых растений, входящих в состав флоры губерний Киевской, Черниговской и Полтавской» (1855), а колекція І. Шмальгаузена – для „Флоры Юго-Западной России...” (1886) та “Флоры Средней и Южной России, Крыма и Северного Кавказа...” (т. I, 1895; т. II, 1897).

Численні зібрання зразків рослин і грибів при університетах, дослідних станціях, музеях тощо, котрі роками поповнювалися багатьма колекторами, як правило, ставали основою відомих сьогодні гербаріїв. У разі злиття фондів таких колекцій чи передачі значної частини матеріалів з одного гербарію до іншого усі зразки депонували до запасників установи-реципієнта і розташовували згідно зі системою, прийнятою в ній. Але іноді цілеспрямовано або випадково колекція установи-донора залишалася цілісною. З часом вона починала функціонувати як самостійна і їй присвоювалася унікальна назва. Прикладом цього слугує “Гербарій Вищих жіночих педагогічних курсів” (ВЖПК) – історична колекція, що зберігається у фондах Гербарію Одеського національного університету ім. І.І. Мечнікова (MSUD). ВЖПК започаткована у 1903 р., складається з двох частин, які разом налічують 7 540 зразків переважно з Євразії, і охоплює хронологічний період з 1826 по 1916 роки. Над формуванням її працювали понад 50 осіб протягом 13 років. Після ліквідації Курсів усі зразки були передані до Одеського університету, де зберігалися окремо від основного фонду. Після їх інвентаризації у 1960-х роках було прийнято рішення про збереження гербарію ВЖПК у вигляді самостійної колекції [1, 4, 6].

Варто зауважити, що іменні гербарії не слід плутати з іменними ексикатами – серійними гербарними виданнями, підготованими одним чи кількома фахівцями, які часто називають за прізвищем(-ами) їх куратора(-ів). Наприклад, раритетний гербарій Г. Рабенхорста (CWU, CWU-MYC) – це ексиката, насичена автентичними зразками грибів, лишайників і водоростей. Його зберігання в колекції Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (CWU) як самостійної колекції є радше винятком, аніж правилом, оскільки матеріали ексикат були і залишаються одним із джерел поповнення гербаріїв. Саме з цієї причини матеріали згаданої ексикати розпорошені у фондах багатьох європейських колекцій, серед них і українських (KW, MSUD).

Історична гербарна колекція з точки зору гербарознавства є самостійною одиницею зберігання, тобто в установі, якій підпорядковується таке зібрання, воно виокремлене просторово і функціонально. В ідеалі для зберігання історичних колекцій має бути відведене спеціальне приміщення – кімната(-ти) з урахуванням специфіки такого гербарію (нестандартні розміри гербарного аркуша, вертикальне розміщення зразків у колекційних коробках, наявність слідів попередньої обробки отрутохімікатами, які можуть викликати алергічні реакції, отруєння тощо); мають бути забезпечені більш жорстке дотримання умов зберігання, у тому числі протипожежних і для запобігання крадіжкам; зручне розміщення з точки зору евакуації матеріалів у разі форс-мажорних обставин та ін. На жаль, в Україні немає жодного гербарію з приміщенням, спеціально спроектованим і побудованим для нього. Тому в більшості випадків історичні колекції, разом з іншими зразками, розміщуються у переобладнаних під зберігання гербарію приміщеннях, де їм відводиться місце у шафах чи на стелажах із відповідним етикетуванням. Так, наприклад, зберігаються гербарії М. Турчанінова та В. Бессера в KW, колекції Ф. Шура й А. Ремана в LW, зібрання Е. Ліндемана та Й. Пачоського в MSUD.

Хоча історична колекція є частиною фонду гербарію, до якого входить, вона функціонує як самостійна одиниця. Це відбувається в першу чергу тому, що таке зібрання зберігає цілісну, постійну структуру: об’єм колекції сталий; матеріали часто розміщені за системою, яка не збігається з порядком матеріалів в основному фонді; кожен зразок займає постійне місце серед інших і не може бути довільно переміщений чи вилучений. Тому ведення наукового пошуку в історичній колекції ведеться аналогічно до такого в основному гербарному фонді. При цьому використовуються не загальні каталоги, картотеки, бази даних, а спеціальні – створені виключно для конкретної історичної колекції.

На практиці специфіка організації історичного зібрання, відсутність каталогів, картотек і баз даних до них приводить до труднощів під час пошуку необхідних матеріалів. Тому наукове опрацювання таких гербаріїв є одним із важливих завдань гербарних працівників і науковців установ-власників, оскільки історичні гербарії займають особливе місце у світовій науковій спадщині як унікальні наукові бази ботанічних даних, виступають свідоцтвом творчого шляху вченого, творця колекції, а також є неповторним джерелом інформації для істориків науки.

На сьогодні у фондах українських гербаріїв зберігається понад 70 історичних зібрань, які датовані XVIII – XX ст. (табл. 1). Серед них чільне місце займають меморіальні колекції відомих науковців-ботаніків: І. Акінфієва (*DSU*), В. Бессера (*KW*), І. Ванькова (*YALT*), Л. Вагнера (*UU*), Є. Вульфа (*SIMF*, *YALT*), Е. Жілібера (*KW*), Е. Ліндемана (*MSUD*), А. Маргіттая (*UU*), Й. Пачоського (*MSUD*, *KHEM**), А. Ремана (А. Rehman) (*LW*), П. Роговича (*KW*), Д. Сирейщикова (*YALT*), Ю. Прокудіна (*CWU*), М. Турчанінова (*KW*), В. Черняєва (*KW*), І. Шмальгаузена (*KW*, *KW-BM*), Ф. Шура (*LW*) та ін. Крім того, окремі історичні збірки зберігаються низка ексикат (*CWU*, *CWU-MYC*) та гербарії двох установ – гербарії ВЖПК (див. вище) та Новоросійського університету (*MSUD*). Всі ці зібрання різняться між собою за кількістю зразків, характером оформлення, географією та хронологією зборів. За нашими оцінками, історичні гербарії в Україні разом становлять близько 600 000 одиниць зберігання (майже 13,8% від загального фонду країни).

Сьогодні, в добу світового посилення уваги до проблем збереження біорізноманіття планети, приділяється особлива увага історичним гербаріям, адже більшість із них містять сотні типових зразків видів та матеріали рослин і грибів, які повністю зникли або більше не ростуть на певних територіях. Тому у відповідь на потреби науки і суспільства таксономічне дослідження колекцій та їх каталогізація вийшли на передові рубежі гербарної справи. Ілюстрацією цього є завершені європейські проекти останніх десятиріч із вивчення іменних гербаріїв Й. Юндзіла (*KRAM*, Польща), Г.Ф. Гофмана, Ф. Ерхарта, К. Трініуса (*MW*, Росія), Ж.С. Мутиса (*MA*, Іспанія), брата Кипріяна з Червоного монастиря (*BRA*, Словаччина) [1, 12–14]. В Україні такі роботи розпочалися в останнє десятиліття і мають низку результатів.

Таблиця 1

Історичні гербарні колекції України

№	Колекція	Акронім гербарію – власника	Кількість зразків	Наявність типових зразків
1	2	3	4	5
1	Гербарій М. Турчанінова	<i>KW</i>	150000	1563
2	Гербарій В. Бессера	<i>KW</i>	60000	+
3	Гербарій В. Черняєва	<i>KW</i>	37000	+
4	Гербарій А. Ремана	<i>LW</i>	35000	+
5	Гербарій І. Шмальгаузена	<i>KW</i>	21827	+
6	Гербарій М. Клокова	<i>KW</i>	20000	+
7	Гербарій Й. Пачоського	<i>KHEM</i>	20000	+
8	Гербарій Ю. Прокудіна	<i>CWU</i>	20000	+
9	Гербарій Новоросійського університету	<i>MSUD</i>	16557	+
10	Гербарій А. Калугіної-Гутник	<i>SIBS</i>	13475	+
11	Гербарій П. Роговича	<i>KW</i>	12260	+
12	Гербарій Б. Балковського	<i>BCK*</i>	9000	1
13	Гербарій Ф. Шура	<i>LW</i>	8000	+
14	Гербарій І. Акінфієва	<i>DSU</i>	7800	+
15	Гербарій Вищих жіночих педагогічних курсів	<i>MSUD</i>	7540	?
16	Гербарій Е. Ліндемана	<i>MSUD</i>	7000	+
17	Гербарій Г. Станіловського	<i>SIBS</i>	6511	+

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
18	Гербарій Е. Жілібера	<i>KW</i>	6341	+
19	Гербарій Й. Пачоського	<i>MSUD</i>	6152	+
20	Гербарій А. Гроссгейма	<i>DSU</i>	5600	+
21	Гербарій Н. Морозової-Водяницької	<i>SIBS</i>	4708	+
22	Гербарій С. Мацко	<i>LUM</i>	3075	-
23	Гербарій А. Потебні	<i>CWU-MYC</i>	2500	?
24	Гербарій А. Потебні	<i>CWU-MYC</i>	2500	?
25	Гербарій Й. Бойка	<i>KW</i>	2355	-
26	Гербарій Р. Вільчека	<i>LW</i>	2261	+
27	Гербарій П. Шестерикова	<i>MSUD</i>	2021	-
28	Гербарій А. Маргіттая	<i>UU</i>	2000	?
29	Гербарій Г. Деріпової	<i>DNZ</i>	1787	-
30	Гербарій Л. Горелової	<i>CWB</i>	1500	-
31	Гербарій О. Масловського - Т. Страхова	<i>CWU-MYC</i>	1200	-
32	Гербарій П. Сосіна	<i>KW-M</i>	721	-
33	Гербарій П. Крижевського	<i>MKM</i>	716	-
34	Гербарій Е. Францова	<i>MKM</i>	644	-
35	Гербарій С. Кондратюка	<i>ZHM*</i>	534	-
36	Гербарій О. Покровського - І. Шмальгаузена	<i>KW-BM</i>	528	-
37	Гербарій [?] Ярмоловича	<i>PW</i>	500	-
38	Гербарій С. Вульфа	<i>SIMF</i>	343	?
39	Гербарій П.Є. Кулика	<i>MSUD</i>	273	-
40	Гербарій Р. Собкевич	<i>ZHM</i>	133	-
41	Гербарій А. Федорової	<i>MKM</i>	103	-
42	Гербарій В. Андрєєва	<i>YALT</i>	?	?
43	Гербарій Р. Ганжі	<i>KW-M</i>	?	?
44	Гербарій С. Іллічевського	<i>PW</i>	?	?
45	Гербарій А. Лазаренка	<i>KW-BM</i>	?	20
46	Гербарій А. Лазаренка	<i>LWKS</i>	?	30
47	Гербарій В. Ніколаєва	<i>PW</i>	?	?
48	Гербарій Р. Німана	<i>LBE</i>	?	?
49	Гербарій Г. Оголевця	<i>PW</i>	?	?
50	Гербарій Ф. Бухгольца	<i>CWU-MYC</i>	?	?
51	Herbarium of L. Fuckel	<i>CWU-MYC</i>	?	?
52	Herbarium of A. Jaczewki	<i>CWU-MYC</i>	?	?
53	Herbarium of J. Kabat - F. Bubak	<i>CWU-MYC</i>	?	?
54	Herbarium of V. Komarov	<i>CWU-MYC</i>	?	?
55	Herbarium of L. Rabenhorst	<i>CWU-MYC</i>	?	?
56	Herbarium of V. Savicz	<i>CWU</i>	?	?
57	Herbarium of L. Schaerer	<i>CWU</i>	?	?
58	Herbarium of W. Tranzschel	<i>CWU-MYC</i>	?	?
59	Herbarium of W. Tranzschel - J. Serebrianikov	<i>CWU-MYC</i>	?	?
60	Гербарій А. Бондарцева	<i>CWU-MYC</i>	?	?
61	Гербарій Л. Вагнера	<i>UU</i>	?	?
62	Гербарій І. Ванькова	<i>YALT</i>	?	?
63	Гербарій С. Вульфа	<i>YALT</i>	?	?
64	Гербарій В. Голубєва	<i>YALT</i>	?	?
65	Гербарій А. Дойча	<i>YALT</i>	?	?
66	Гербарій Н. Зеленецького	<i>YALT</i>	?	?
67	Гербарій Д. Зерова	<i>KW-BM</i>	?	?
68	Гербарій Г. Неводовського	<i>CWU-MYC</i>	?	?
69	Гербарій Д. Сирейщикова	<i>YALT</i>	?	?
70	Гербарій С. Станкова	<i>YALT</i>	?	?
71	Herbarium of O. Jaap	<i>CWU</i>	?	?
72	Herbarium of L. Rabenhorst	<i>CWU</i>	?	?
73	Herbarium of O. Trebaux	<i>CWU</i>	?	?

Першою ластівкою на шляху до методичного вивчення і каталогізації історичних колекцій в Україні став "Каталог гербарію Стефана Мацка та Йозефа Панека" [1, 10]. Гербарій

містить переважно власні збори польського ботаніка С. Мацка (1899–1967) та рівненського ботаніка Йозефа Панека (1880–1961) з території сучасних Волинської, Рівненської, Тернопільської областей і Польщі. Гербарій налічує 3 075 аркушів судинних рослин, 70 зразків мохів, 240 лишайників, які були зібрані в період між 1902 та 1938 роками.

Львівськими науковцями З.І. Мамчур, Т.С. Хміль, О.О. Жук і М.Б. Сенік досліджено колекцію мохів Р. Вільчека (LW) та видано її каталог [8]. Цей бріологічний гербарій складається з 2 261 пакетів мохоподібних, зібраних його автором з Чорногірського масиву Українських Карпат (переважно з урочищ Кізі-Улоги, Гаджина, Погорілка, Шпиці, Кедроватий) у 1927–1928 роках. У роботі наведена коротка історична довідка про Р. Вільчека, про його життєвий і творчий шлях, що вводить читача в той період часу, коли формувалася колекція. Авторами знайдена оптимальна форма представлення гербарного матеріалу колекції, тому каталог є зручним у користуванні.

Нещодавно вийшов каталог колекції Й. Пачоського Гербарію Одеського національного університету імені І.І. Мечнікова (*MSUD*) – однієї з двох гербарних збірок цього ботаніка, які зберігаються в Україні (друга перебуває у фондах Гербарію Херсонського обласного краєзнавчого музею (*KHEM*)) [5]. У ході досліджень цієї меморіальної колекції вперше було встановлено, що гербарій складається із 6 118 гербарних аркушів, на яких монтовані представники 2 378 таксонів судинних рослин із 608 родів і 100 родин. Матеріали в колекції розміщені за системою А. Енглера. Уперше проведено оцінку стану збереження гербарію Й. Пачоського, встановлено хронологію та географію зразків, з'ясовано частку матеріалів самого автора колекції та інших колекторів, зразки яких зберігаються тут. На основі аналізу зразків цього зібрання встановлено, що Й. Пачоський готував до видання ексикату „*Flora Chersonensis*”, яка потребує подальшого дослідження. Через достатньо широкий пласт історичної інформації про життя і творчий шлях Й. Пачоського автори не акцентують увагу на біографічних дослідженнях, а всі зусилля спрямовують на дослідження власне гербарної колекції. Так, ними серед матеріалів колекції виявлені автентичні зразки таксонів, описаних самим Й. Пачоським, а також нові локалітети для видів, які підлягають охороні на регіональному та державному рівнях.

Крім цього, починаючи з 2008 року, в рамках міжнародного проекту API/LAPI (African Plants Initiative / Latin American Plant Initiative) за фінансової підтримки Фонду Ендрю Меллона (Andrew W. Mellon Foundation) в Національному гербарії України – Гербарії Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW) проводиться робота з оцифрування і каталогізації типових зразків з колекції М. Турчанинова з подальшим інтегруванням наявних даних до бази проекту. Гербарій цього дослідника як за обсягом матеріалів (понад 150 000 зразків більш як 53 000 видів), так і за географією зборів (представлені всі континенти, крім Антарктиди) є однією з найпомітніших у світі. Науковці неодноразово поверталися до неї, але брак людських ресурсів і коштів не дав змоги завершити її всебічне вивчення [1, 9, 11]. Завдяки роботі попередників і кропіткій праці сучасників було виокремлено автентичні матеріали 1 563 видів із 172 родів, які склали самостійну колекцію в межах гербарію М. Турчанинова. Усі ці матеріали були оцифровані, внесені в базу на основі BRAHMS і передані партнерам, у результаті чого тепер є доступними для міжнародної наукової спільноти через сайт JSTOR (<http://jstorplants.org/>). Пошук автентиків триває, оскільки дана колекція містить ізо-, лекто-, пара-, синтипи видів, описаних іншими ботаніками – сучасниками М. Турчанинова, а кількість таких зразків остаточно не встановлена.

Поряд із тим, найближчим часом будуть оприлюднені у вигляді відповідних видань результати дослідження історичної колекції французького дослідника XVIII ст. Ж. Жілібера (KW) та меморіальний гербарій кінця XIX – початку XX ст. українського натураліста,

директора Ногайського сільськогосподарського училища Й. Бойка (KW). У той же час ведеться активна робота з дослідження історичного Гербарію Вищих жіночих педагогічних курсів (MSUD), колекції Е.Е. Ліндемманна (MSUD), Л. Вагнера (UU), А. Маргіттая (UU), А. Ремана (LW), Ф. Шура (LW) та ін.

Отже, історичні гербарні колекції займають чільне місце у гербарному фонді України. Спираючись на доробки попередників, сучасні дослідники, озброєні новітніми методами й технологіями, дедалі активніше включаються у процес таксономічного опрацювання, оцифрування та каталогізації українських колекцій і створення на основі отриманих даних сучасних професійних баз даних різного обсягу, доступні через Інтернет. Усе це дає можливість широкого оприлюднення результатів досліджень, включення в науковий обіг значної кількості гербарної інформації, збереження гербарних фондів і розширення міжнародної співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гербарії України. Index Herbariorum Ucrainicum / редактор-укладач Н.М. Шиян. К.: Альтерпрес, 2011. 442 с.+ іл.
2. Гербарий Московского университета (MW): история, современное состояние и перспективы развития / под общ. ред. С.А. Баландина. М., 2006. 492 с.
3. Крицька Л. І., Мосякін С. Л., Федорончук М. М. та ін. Гербарій судинних рослин // Гербарій Інституту ботаніки НАН України. К., 2002. С. 9–30; 90–104.
4. Коваленко С. Г., Бондаренко О. Ю. Про колекцію вищих жіночих педагогічних курсів. Гербарій ОНУ ім. І.І. Мечникова (MSUD) // Біорізноманіття: теорія, практика та методичні аспекти вивчення у загальноосвітній та вищій школі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (присв. пам'яті видатних вчених-ботаніків, які працювали в Полтавському держ. пед. ун-ті ім. В.Г. Короленка: Р.В. Ганжі, І.М. Голубинського, Д.С. Івашина, С.О. Іллічевського, Ф.К. Курінного, П.Є. Сосіна). Полтава: Друк. майстерня, 2010. С. 92–94.
5. Коваленко С. Г., Бондаренко О. Ю., Васильєва Т. В. Скарби гербарію ОНУ (MSUD). Гербарна колекція Й.К. Пачоського. Одеса: Освіта України, 2013. 331 с.
6. Коваленко С. Г., Васильєва Т. В., Бондаренко О. Ю., Янкіна Н. А. Гербарії як складова частина наукової і виховної роботи. 1. Колектори гербарію Вищих Жіночих Педагогічних курсів // Фальцфейніфські читання: зб. наук. праць. Херсон, 2007. С. 163–166.
7. Крицька Л. І. Гербарій судинних рослин. Herbarium of vascular plants (KW) // Гербарії України. К., 1995. С. 11–22.
8. Мамчур З. І., Хміль Т. С., Жук О. О., Сенік М. Б. Мохи з колекції Рудольфа Вільчека у Гербарії Львівського національного університету імені Івана Франка (LW) (каталог). Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2011. 176 с.
9. М'якушко Т. Я., Глаголева Н. Г., Мельник С. К. Гербарна колекція типових зразків нових видів М. С. Турчанинова // Укр. ботан. журнал. 1979. Т. 36. № 1. С. 85–90.
10. Олешко В. В., Савчук Л. А., Андрєєва Т. П. Каталог гербарію Стефана Мацка та Йозефа Панека. Луцьк, 2005. 582 с.
11. Шиян Н. Н., Корниєнко О. М., Мосякін С. Л. BRAHMS – новый этап оптимизации работы с историческими коллекциями (на примере гербария Н.С. Турчанинова, KW) // Проблемы изучения и сохранения растительного мира Евразии: материалы Всерос. конф. с междунар. участием, посвящ. памяти Л. В. Бардунова (1932–2008 гг.) (Иркутск, 15–19 сентября 2010 г.). Иркутск: Изд-во Ин-та географии им. В.Г. Сочавы СО РАН, 2010. С. 697–700.

12. *Caley P. B. F. de, Stervinou A. del V.* Herbarium Mutisianum. Madrid: CSIC – Real Jardin Botanico, 2009. 526 p.
13. *Köhler P.* Zielnik Józefa Judziła. – Kraków: Polish Academi of Science W. Szafer Institute of Botany, 1995. 154 s.
14. *Radwańska-Paryska Z.* Zielnik Brata Cypriana z Czerwonego Klasztoru. Kraków: Polish Academi of Science. W. Szafer Institute of Botany, 1991. 218 s.

Стаття: надійшла до редакції 05.09.13

доопрацьована 06.11.13

прийнята до друку 15.11.13

UKRAINIAN HISTORICAL HERBARIUM COLLECTIONS AND ITS RESEARCHES

N. Shiyan

*M.G. Kholodny Institute of Botany of NAS of Ukraine
2, Tereshchenkivska St., Kyiv 01601, Ukraine
e-mail: herbarium_kw@ukr.net*

The notion “Historical Herbarium Collections” was discussed and offered its definition. The main features of the collections and directions of its research were identified. A review of historical herbarium collections Ukraine was done and a recent study has been discussed. It is concluded that this line of research is timely and important for development of herbarium management in Ukraine.

Keywords: herbarium, historical collection, Ukraine.

ИСТОРИЧЕСКИЕ ГЕРБАРНЫЕ КОЛЛЕКЦИИ УКРАИНЫ И ИХ ИССЛЕДОВАНИЯ

Н. Шиян

*Институт ботаники имени Н.Г. Холодного НАН Украины
ул. Терещенковская, 2, Киев 01601, Украина
e-mail: herbarium_kw@ukr.net*

В публикации рассмотрено понятие „историческая гербарная коллекция”, предложено его определение, указаны основные черты таких ботанических собраний и пути их исследования. На основании собственных данных и литературных источников предложен обзор исторических гербариев Украины и проанализированы результаты их исследований. Сделан вывод о своевременности и актуальности таксономического изучения и каталогизации таких коллекций для развития гербарного дела в Украине.

Ключевые слова: гербарий, историческая коллекция, Украина.